

Hans Theys: 'Op zoek naar weerstand', <H>art (B) 30-09-2010

OP ZOEK NAAR WEERSTAND

Momenteel loopt bij Geukens & De Vil in Antwerpen de solotentoonstelling *The Trophy* van de kunstenaar Ruben Bellinkx. Het voornaamste werk in deze tentoonstelling is een tweedelige, in lusvorm geprojecteerde film, die op twee verschillende, aan de zoldering hangende schermen wordt geprojecteerd. Op het eerste scherm zien we schijnbaar het opgezette hoofd van een rendier aan een muur hangen. Gaandeweg ontdekken we dat dit dier leeft. We zien een oog, een neusgat en een oor bewegen. Op het tweede scherm zien we verschillende close ups van de rest van het lichaam van dit dier, dat zich schijnbaar aan de andere zijde van de muur bevindt.

Dit werk herinnert aan andere werken van Bellinkx, waarin ook dieren of planten figureren in beklemmende omstandigheden. Drie keer liet hij een plant door een muur groeien. Hij maakte een stereofoto van konijnen die geklemd zitten in de laden van een houten archiefkast. En hij maakte een film over vier Griekse landschildpadden die elk een poot van een vierkante tafel torsen en, elkaar belemmerend, richting proberen te geven aan hun bestaan. In een andere, driedelige film zien we hoe drie honden een stoel aanvallen en tot splinters verbijten.

Kijkend naar deze bevreemdende ensceneringen, gaan we ons opnieuw afvragen waar de beelden, gevoelens, gedachten en verhalen vandaan komen die ongevraagd in ons opkomen. Hoe zat het met die schildpad die de wereld droeg en die zelf op een schildpad stond die zelf op een schildpad stond enzovoort? En waarom ontmoet deze schildpad hier de denkbeeldige tafel van Mr. Ramsay uit de roman *To the Lighthouse* van Virginia Woolf? En kijkend naar de knieën van het rendier gaan we ons afvragen wanneer onze eigen omgekeerde knieën zijn ontstaan, die rare knieën van de primaten die een voorouder delen met het rendier. (Niet in één keer, maar dankzij een hele reeks mutaties die pas door de komst van één finale mutatie, van een passieve mogelijkheid omsloegen in een daadwerkelijk effect.) Zo kijken we naar deze films. Wie zijn deze dieren? Waarom zitten ze geklemd? Wie zit er geklemd?

Mij doen deze films denken aan twee opmerkingen van Walter Benjamin over het werk van Franz Kafka. 'Het is mogelijk Kafka's dierenverhalen pagina's lang te lezen zonder te beseffen dat ze helemaal niet over mensen gaan,' schrijft hij. 'Als we dan de naam van het schepsel tegenkomen – aap, hond, mol – kijken we angstig op en daagt het ons dat we tamelijk ver verwijderd zijn van het rijk van de mens. Maar altijd gaat het om Kafka; hij ontdoet het menselijk gebaar van zijn traditionele omgeving en bekomt zo een onderwerp voor eindeloze overpeinzingen.' Graag breng ik deze observaties in nauw verband met een andere, briljante opmerking van Benjamin over Kafka's werk: 'Kafka's volledige werk vormt een codex van gebaren die bij de aanvang, zonder twijfel, geen welbepaalde symbolische betekenis hadden voor de auteur; veeleer trachtte de auteur betekenis aan hen te onttrekken door ze te onder te brengen in onafgebroken wijzigende contexten en experimentele hergroeperingen.'

Keren we terug naar de vraag wat deze films van Ruben Bellinkx kunnen betekenen. Wie zijn deze dieren? Wie zit er geklemd? Het laatste werk van Bellinkx toont een rendier dat ingesloten lijkt te zijn door een muur. Het gaat om een echt dier, dat effectief geklemd zit. In die zin vormt deze film een grappige omkering van bekende hedendaagse kunstwerken waarin door kunstgrepen de illusie wordt gewekt dat een statisch beeld tot leven komt. Daartoe was het echter wel nodig een levend dier te vinden dat zich op een gewillige manier liet opsluiten. Op een rustige, rake manier vertelde de kunstenaar mij dat hij dit dier pas heeft gevonden na een zoektocht die twee jaar heeft geduurd en hem gebracht heeft bij circusartiesten, kwekers en animal-handlers in de Ardennen, Frankrijk, Duitsland en tenslotte Nederland. Herten, zo bleek, zijn schichtige, altijd enigszins wild blijvende dieren die zich niet laten opsluiten. Rendieren zijn makke huisdieren. Uiteindelijk vond Bellinkx een kweker in Nederland die hem ter plekke een filmstudio wilde laten bouwen, zodat het rendier niet verplaatst hoefde te worden en in de eigen, vertrouwde omgeving kon poseren voor de opnamen. Het beeld vouwt zich open. Een rendier is immers veel kleiner en onooglijker dan een hert. Het had minstens een opstapje nodig om op respectabele hoogte doorheen de muur van het namaak herenhuis te kunnen verschijnen. De travestie wordt erdoor versterkt. Het is niet alleen een vals opgezet hert, het is ook een vals hert, dat verschijnt in een valse woonkamer.

Naast de zoektocht naar het juiste dier vergde het maken van de film ook het samenstellen van de juiste filmploeg, het bepalen van het licht en de camerastandpunten en het bouwen van de set. Het meest vernuftige onderdeel van deze set is de wand die het dier lijkt in te sluiten, maar eigenlijk een reusachtige schuifdeur is, met een golvende scheiding in het midden, als een puzzelstuk. Mooi werk! Prachtige belichting! Als een droombeeld verschijnt deze ademende, schijnbaar opgezette

beestenkop in een niet thuis te brengen omgeving, waarin we een stuk van de kap van een schemerlamp herkennen en een lambrisering, die onder meer doen denken aan schilderijen van Hammershoi. Het resultaat van al deze strevingen is een bijna abstract beeld, waarin de aanwezigheid van een levend dier in een delicaat licht lijkt te transformeren in een bijna transparant, enigszins mistig beeld.

De moeilijkheden die ontstaan door de wens dit beeld te maken, doen denken aan Vaast Colson's omschrijving van het eigen werk als 'een opzoeken van weerstand'. In alle verhalen en mythen, bijvoorbeeld in de Griekse tragedies, maken we kennis met helden en heldinnen die struikelen over obstakels. Hier zien we iets anders gebeuren. De kunstenaar zet zichzelf klem om tot nieuwe beelden te kunnen komen. De vrijwillig opgezochte obstakels worden zachtjes bedwongen en omgezet in beelden. Zonder obstakel geen beeld.

Hoe wonderlijk en bewonderenswaardig dat mensen zichzelf opdrachten geven en gevangen zetten om tot beelden of inzichten te komen.